

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้จะเสนอวรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แยกเป็น 4 ตอน ตามลำดับดังต่อไปนี้

- ตอนที่ 1 หลักสูตรอุดมศึกษา
- ตอนที่ 2 หลักสูตรของกรมการฝึกหัดครู
- ตอนที่ 3 การวิเคราะห์หลักสูตร
- ตอนที่ 4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร

ตอนที่ 1 หลักสูตรอุดมศึกษา

ความหมายของหลักสูตร

คาร์เตอร์ วี กูค (Carter V. Good 1973 : 157) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือรับประกาศนียบัตรในหมวดวิชาต่าง ๆ เช่น หลักสูตรวิชาสังคมศึกษา วิชาพลศึกษา และหลักสูตรศิลปศึกษา เป็นต้น
2. ค่าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอน ซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบชั้นหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้เล่าเรียน ภายใต้การแนะนำของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา

พรชูลี คุณานุกร (2523 : 70) ให้ความหมายของหลักสูตรอุดมศึกษาไว้ว่า "หลักสูตรอุดมศึกษาคือ รายวิชาจำนวนหนึ่งที่เสนอความรู้ หลักการ ค่านิยม และทักษะซึ่งเป็นผลอันพึงประสงค์ของการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา" และ ปทีป เมฆาคุณวุฒิ (2526 : 1) ให้ความหมายไว้ว่า "หลักสูตรหมายถึง แผนการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย

จุดมุ่งหมายของการศึกษา วิธีการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ซึ่งหมายถึงการพิจารณา คัดเลือก จัดรวบรวมและเรียบเรียง เนื้อหาและประสบการณ์ ตลอดจนการวางแผน" นอกจากนี้ สุจริต เพียรชอบ (2521 : 1) โคลกล่าวไว้ว่า "เดิมหลักสูตร หมายถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับรายวิชาต่าง ๆ ที่จัดไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาในแต่ละระดับชั้นว่า ในระดับหนึ่ง ๆ ชั้นหนึ่งๆ ต้องเรียนวิชาใดบ้าง อัตราเวลาเรียนสัปดาห์ละกี่ชั่วโมง แต่ละรายวิชาจะมีค่าอธิบายถึงขอบเขตของเนื้อหาอย่างสั้น ๆ ว่า มีหัวข้อเรื่องใดบ้าง เมื่อผู้เรียนศึกษารายวิชาต่าง ๆ ตามรายการที่กำหนดไว้นี้หมดแล้ว ก็ถือว่าเรียนจบหลักสูตรในสาขาวิชา" ในปัจจุบันหลักสูตรมีความหมายกว้างขวางขึ้นกว่าแต่เดิมคือ หลักสูตรมีความหมายครอบคลุมไปถึงมวลประสบการณ์ทุกชนิดที่โรงเรียนจัดขึ้นทั้งนอกและในชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และช่วยให้เกิดการพัฒนาทุก ๆ ด้าน (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2522 : 4)

จากคำจำกัดความต่าง ๆ เหล่านี้จะเห็นได้ว่า หลักสูตรนั้นเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษานั้นเอง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้ว การให้คำนิยามและความหมายของหลักสูตรมักจะแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา เพราะขอบเขตภาระและหน้าที่ของการศึกษาในแต่ละระดับนั้นแตกต่างกัน สำหรับหลักสูตรอุดมศึกษานั้นจะแตกต่างจากหลักสูตรในระดับอื่นตรงที่เน้นในเรื่องเนื้อหาเป็นกรณีพิเศษ และอาจรวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาเท่านั้น ทั้งนี้เพราะผู้เรียนมีบทบาทในการแสวงหาประสบการณ์นอกห้องเรียนได้มาก ย่อมมีอิสระที่จะเลือกรับประสบการณ์อื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากเนื้อหาได้โดยเสรี ด้วยเหตุนี้เมื่อกล่าวถึงหลักสูตรระดับอุดมศึกษาจึงครอบคลุมถึงตัวเนื้อหาวิชา รายวิชาต่าง ๆ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาและรายวิชาเหล่านั้นเป็นหลักสำคัญ (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2521 : 3)

ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การศึกษาและการจัดการศึกษามีเป้าหมายที่จะพัฒนาบุคคลในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคล และในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม เป้าหมายของหลักสูตรจึงเป็นการกำหนดแนวทางในการสร้างและพัฒนาคนให้เป็นไปตามลักษณะที่ต้องการ เป้าหมายที่สำคัญ 3 ประการของการศึกษาได้แก่ (1) เป็นผู้มีความรู้ดี สามารถนำความรู้ไปใช้ประกอบสัมมาชีพได้ (2) เป็นคนดี มีความรับผิดชอบ เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม มีใจกว้างขวาง

รอบรู้ (3) เป็นผู้มีรสนิยมในการเลือก รู้จักใช้วิจารณญาณ รู้จักแสวงหาแนวทางที่เป็นอิสระให้สอดคล้องกับความสนใจของตนเอง มีงานอดิเรก หลักสูตรจึงต้องกำหนดโครงสร้างให้สัมพันธ์กับลักษณะของคนที่ต้องการ โดยจัดโครงสร้างของหลักสูตรเป็น 3 ส่วน ส่วนแรก คือ ความรู้ด้านวิชาชีพ เป็นเนื้อหาความรู้ที่จัดให้คนได้เรียนรู้ และปฏิบัติวิชาอาชีพสาขาใดสาขาหนึ่งใด เพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้นำไปประกอบอาชีพ ส่วนที่สอง คือ ความรู้ทางวิชาพื้นฐานทั่วไป เป็นเนื้อหาความรู้ที่จัดให้คนได้เรียนรู้เพื่อให้มีทัศนะ แนวคิด และบุคลิกที่กว้างขวาง มีความรับผิดชอบ เสริมสร้างคุณธรรมและให้เป็นคนรอบรู้ ให้เป็นคนโดยสมบูรณ์ ส่วนที่สาม คือ ความรู้วิชาเลือก เป็นเนื้อหาความรู้ที่จัดให้คนได้เรียนรู้เพื่อให้ตอบสนองความถนัด ความต้องการหรือความสนใจของตนเอง เป็นส่วนที่ส่งเสริมคนเฉพาะบุคคลให้สมบูรณ์ขึ้น (ไพฑูริย์ ลินลาวัฒน์ 2518 : 18 - 26)

องค์ประกอบของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษา การที่หลักสูตรจะสามารถกำหนดให้การจัดการศึกษาค่าเงินไปในทิศทางที่พึงประสงค์ได้นั้น หลักสูตรจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ (Tyler 1970 : 69 ; Taba 1962 : 214 ; Beauchamp 1975 : 10, วิชัย วงษ์ใหญ่ 2522 : 8) คือ

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร วัตถุประสงค์เป็นความมุ่งหวังที่จะให้เกิดผลแก่ผู้เรียนจากการใช้หลักสูตร หรือเป็นสิ่งที่กำหนดคุณลักษณะ ที่พึงปรารถนาที่จะให้เกิดแก่ผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามต้องการ วัตถุประสงค์จึงเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดแก่ผู้เรียน

2. เนื้อหา เป็นสาระสำคัญของความรู้ที่นำมาใช้เป็นสิ่งเร้า เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาไปจนถึงวัตถุประสงค์ เนื้อหาเป็นส่วนที่กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ทำหน้าที่เชื่อมโยงให้การจัดประสบการณ์นั้นบังเกิดผลตามที่ต้องการ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เนื้อหาที่กำหนดในหลักสูตรเป็นสาระสำคัญของความรู้ ซึ่งเมื่อนำไปใช้สอนแล้วผู้เรียนจะเรียนรู้และเกิดคุณลักษณะที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เป็นจุดหมายปลายทาง และเนื้อหาเป็นสิ่งที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา ปัจจัยที่จะช่วยให้การจัดกิจกรรมบังเกิดผลดีหลายประการ เช่น ครู

ผู้สอน กลวิธีการสอน การใช้สื่อการเรียน การบริหารหลักสูตร เป็นต้น

4. วิธีประเมินผล เป็นวิธีการตรวจสอบและติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน และการจัดการศึกษาโดยส่วนรวมว่า บังเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในระดับใด มีส่วนใดบ้างที่ควรมีการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้สามารถนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลขึ้นต่อไป

ในบรรดาคอ้งค์ประกอบทั้ง 4 ของหลักสูตรนี้ เนื้อหาจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ อย่างหนึ่งของหลักสูตร เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เป็นสาระสำคัญของความรู้ที่นำมา ใช้สอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (มังกร ทองสุคติ 2522 : 96) นักจิต- วิทยา เชื่อว่าการเรียนรู้คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เนื้อหาในหลักสูตรจึงเป็นสิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะให้แก่วิธีเรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดอาการตอบสนอง (Response) ซึ่งเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ (สุมิตร คุณานุกร 2520 : 22)

รูปแบบของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตรอุดมศึกษานั้น พิจารณาได้จากความสัมพันธ์ของหลักสูตรวิชา- ชีพและวิชาการศึกษาทั่วไป (ไพฑูริย์ ลินลารัตน์ 2524 : 23) ดังต่อไปนี้

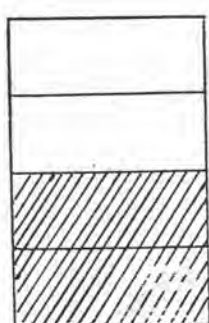
รูปแบบแรก เป็นหลักสูตรอิสระ กล่าวคือ เป็นวิชาชีพอย่างเดียว ไม่มีหลักสูตร วิชาการศึกษาทั่วไปปนอยู่ หรือมีปนอยู่ก็มีอยู่น้อยจนไม่มีความสำคัญ หลักสูตรแบบนี้นิยมกัน มากโดยเฉพาะในระบบการศึกษาของยุโรป เพราะถือว่าการศึกษาในระดับมัธยมได้วาง พื้นฐานด้านการศึกษาทั่วไปมาเพียงพอแล้ว เมื่อมาถึงระดับอุดมศึกษาจึงมุ่งไปที่อาชีพได้ เลย ในประเทศไทยเราเมื่อเปิดมหาวิทยาลัยระยะแรก ๆ ก็เน้นไปทางวิชาชีพอย่างเดียว ส่วนหลักสูตรที่เป็นวิชาการศึกษาทั่วไปโดยอิสระนั้นก็มิเช่นเดียวกัน เป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ เรียนวิชาทางค่านิยมศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) อย่างเดียว แต่หลักสูตรอิสระของ วิชาการศึกษาทั่วไปนี้บางครั้งก็ไปทำอาชีพได้บ้างเช่น ไปเป็นครูสอนวิชาทั่วไป แต่จุดมุ่ง- หมายของหลักสูตรแล้ว มุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับเรื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ค่านิยม และความก้าวหน้าของวิชาการเพื่อความเป็นคนรอบรู้มากกว่า หลักสูตร ประเภทนี้จะพบมากในมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกาในระยะแรก ๆ

รูปแบบที่ 2 เป็นหลักสูตรผสม กล่าวคือในแต่ละหลักสูตรนั้นวิชาชีพและวิชาการ- ศึกษาทั่วไปผสมกันอยู่ แล้วแต่ว่าจะมีวิชาไหนอยู่เท่าไร โดยทั่วไปวิชาชีพจะเป็นวิชาหลัก

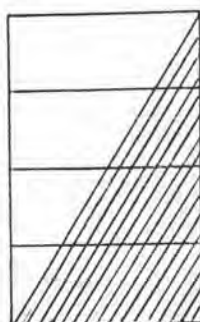

แล้วมีวิชาการศึกษาทั่วไปเสริมเข้ามาเพื่อให้วิชาชีพนั้นสมบูรณ์ขึ้น ในปัจจุบันนี้แนวคิดนี้ ได้รับความนิยมสูง โดยเฉพาะของไทยเองทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้ทุกหลักสูตร ใน ระดับปริญญาตรีของมีวิชาการศึกษาทั่วไป (หรือบางที่เรียกว่าวิชาพื้นฐานทั่วไป) ไม่น้อย กว่า 30 หน่วยกิต (ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย ลงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2526 เรื่อง เกณฑ์ มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ. 2525) การผสมกันนั้นแล้วแต่ว่าจะผสมกันแบบใด บาง หลักสูตรให้เรียนแบ่งกันเป็นปี เช่นปีที่ 1 หรือ 2 ให้เรียนการศึกษาทั่วไป แล้วปีที่ 2 หรือ 3 4 เรียนวิชาชีพเป็นการจัดแบบแยก (วิจิตร ศรีสอาน 2518 : 82-83) หรือไม่เช่นนั้นก็จัดขนานกันไป โดยปีที่ 1 เรียนวิชาการศึกษาทั่วไปมาก เรียนวิชาชีพน้อย แล้ววิชา การศึกษาทั่วไปลดลง แต่วิชาชีพเพิ่มมากขึ้นจนถึงปีที่ 4 ในบางครั้งก็จัดผสมกันทั้งแยกและ ขนานกัน คือวิชาบังคับของการศึกษาทั่วไปให้เรียนคู่ขนานกับวิชาชีพระหว่างปีที่ 1-2 แล้ว วิชาเลือกให้เรียนในปีที่ 3 ขึ้นไป ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

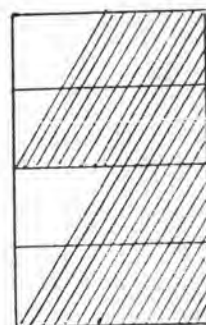
แผนภูมิที่ 1 รูปแบบของหลักสูตรผสม

แบบที่ 1 แบบแยก

แบบที่ 2 แบบขนาน

แบบที่ 3 แบบผสม

นอกจากนี้ ปทีป เมฆาคุณวุฒิ (2528 : 296) ยังกล่าวไว้ว่า "บาควิส Bargquist : 1977) ได้แจกแจงรูปแบบของหลักสูตรไว้ 8 รูปแบบ ซึ่งเขาคิดว่า ครอบคลุมหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเสนอไว้ทั้งหมด" รูปแบบทั้ง 8 มีลักษณะดังนี้

1. หลักสูตรเน้นการถ่ายทอดเจตนารมย์ (Heritage Based) เป็นหลักสูตร ที่เน้นให้นักศึกษาเข้าใจอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งให้ความรู้และทักษะที่จะอยู่เผชิญกับปัญหาในโลกปัจจุบันและอนาคต

2. หลักสูตรเน้นประเด็นปัญหา (Thematic Based) ในสังคมปัจจุบันที่มีปัญหาหลายประการ ซึ่งจะต้องใช้ศาสตร์หลาย ๆ ด้านช่วยแก้ปัญหา หลักสูตรนี้จะช่วย

ให้นักศึกษาศึกษาแหล่งข้อมูลที่จำเป็นต้องใช้ในการแก้ปัญหา

3. หลักสูตรเน้นสมรรถภาพ (Competency Based) สมรรถภาพหลายประการได้กำหนดไว้ให้นักศึกษาทราบและพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าตนเองมีสมรรถภาพเหล่านี้แล้ว นักศึกษาจึงจะผ่านหลักสูตรนี้ได้

4. หลักสูตรเน้นวิชาชีพ (Career Based) หลักสูตรในโปรแกรมนี้กำหนดขึ้นเพื่อเตรียมนักศึกษาไปสู่วิชาชีพนั้น ๆ โดยเฉพาะ

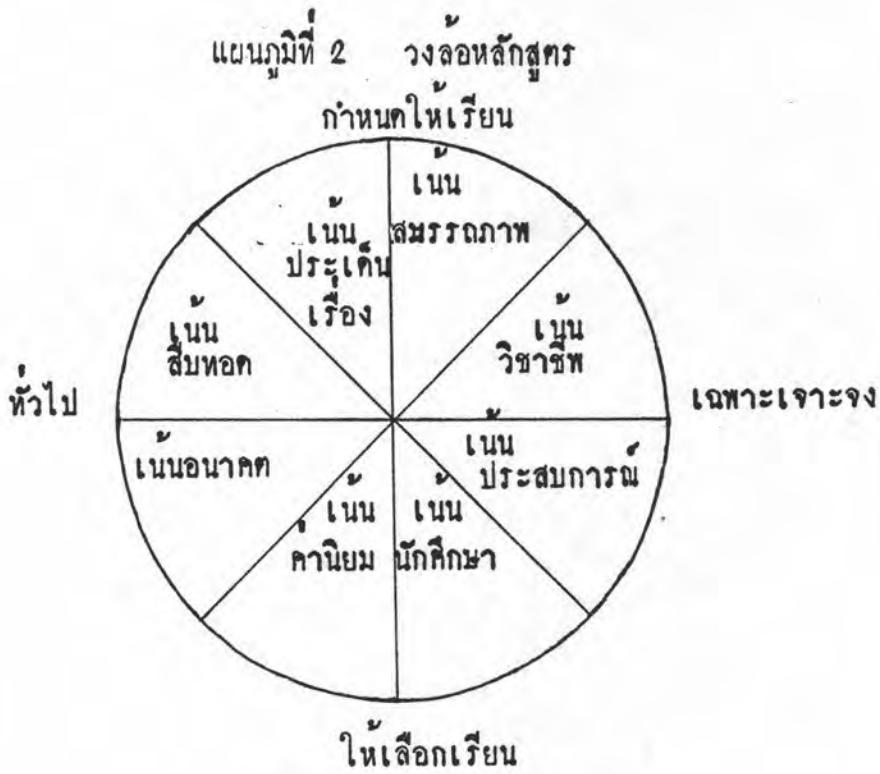
5. หลักสูตรเน้นประสบการณ์ (Experienced Based) ในหลักสูตรเน้นประสบการณ์การเรียนการสอนภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ชัดเจน และจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับทฤษฎีซึ่งสอนภายในชั้นเรียน

6. หลักสูตรเน้นนักศึกษา (Student Based) หลักสูตรนี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาเป็นผู้ตัดสินใจในการเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ ตลอดจนการตั้งเกณฑ์และแนวทางในการประเมินผลตัวเขาเอง โดยทั่วไปจะใช้สัญญาการเรียน Learning Contract ระหว่างนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอน

7. หลักสูตรเน้นค่านิยม (Value Based) ในหลักสูตรนี้เน้นให้นักศึกษารับทราบแหล่งข้อมูลและประสบการณ์ที่เขาจะศึกษาหรือขยายขอบเขตของค่านิยมที่เขาถืออยู่หรือรวมทั้งการรับค่านิยมใหม่ ซึ่งค่านิยมเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับสังคม การเมือง ศาสนา ชีวิต และแผนการทำงานของนักศึกษาในอนาคต

8. หลักสูตรเน้นอนาคต (Future Based) สภาพการณ์ต่าง ๆ ถูกกำหนดขึ้นโดยมีข้อตกลงว่า เพื่อให้นักศึกษาได้ศึกษาหาความรู้ ทักษะ หรือทัศนคติที่เหมาะสมในการสร้างอนาคตที่ปรารถนา หรืออนาคตที่น่าจะเป็นไปได้ในสังคม

หลักสูตรทั้ง 8 รูปแบบนั้น ถ้าจัดเป็น 2 ประเภทใหญ่ที่ในแต่ละประเภทมีลักษณะตรงกันข้ามกัน คือ หลักสูตรทั่วไปกับหลักสูตรเน้นเฉพาะ และหลักสูตรกำหนดตายตัวกับหลักสูตรที่ให้นักศึกษาเลือกเรียนได้ ก็จะสามารถกำหนดโครงสร้างตามลักษณะของหลักสูตรและรายวิชาข้างขึ้น หลักสูตรในแต่ละโปรแกรมจะมีการผสมผสานกันในรูปแบบตั้งแต่ที่กล่าวมาแล้ว เพียงแต่ว่าจะมีจุดเน้นแบบใดมากกว่ากัน ขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการผลิตบัณฑิตของสถาบันนั้น ตามแผนภูมิที่แสดงไว้ดังนี้

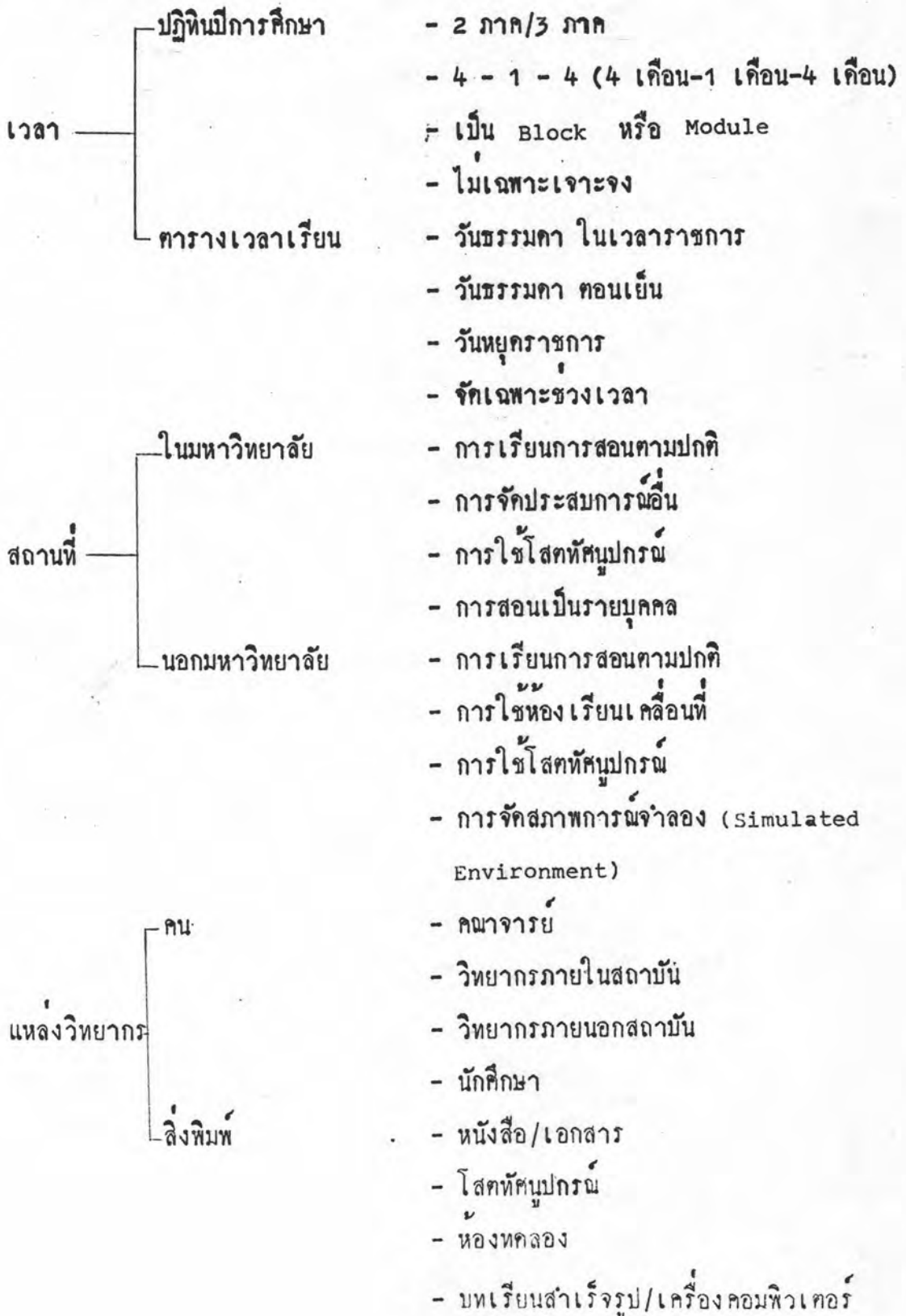

วงล้อหลักสูตรนี้จะช่วยทำให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งสามารถวางแผนเกี่ยวกับการจัดระบบหลักสูตรที่จะช่วยทำให้เกิดการผสมผสานกับระหว่างรูปแบบของหลักสูตรหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อให้สนองตอบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการผลิตบัณฑิตของแต่ละสถาบัน

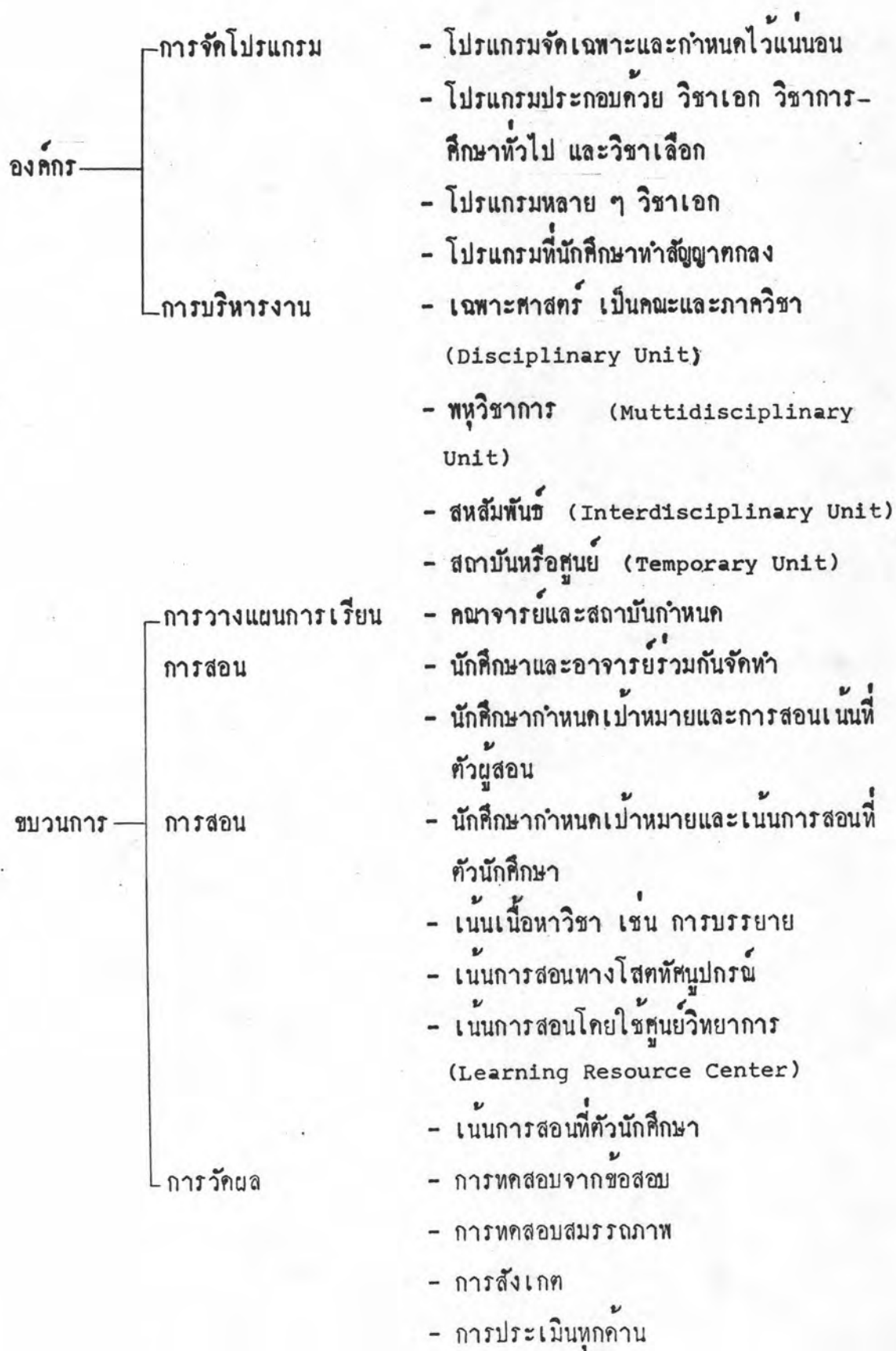
เมื่อสถาบันแต่ละแห่งเลือกรูปแบบหลักสูตรได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การจัดวางระบบภายในของหลักสูตร หลักการของการจัดแบ่งหลักสูตร (Curricular Taxonomy) มีอยู่ด้วยกัน 6 ด้าน คือ

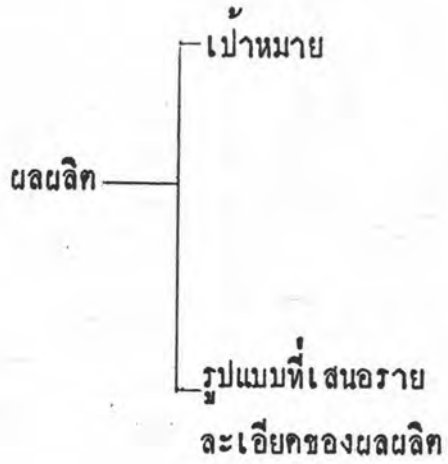
1. เวลา (Time) การกำหนดเวลาเรียนและตารางเวลาเรียน
2. สถานที่ (Space) การกำหนดสถานที่สำหรับการเรียนการสอน
3. แหล่งทรัพยากร (Resources) การกำหนดแหล่งที่จะศึกษา
4. องค์กร (Organization) การจัดดำเนินการ หน่วยงานการ -
บริหารวิชาการ
5. ขบวนการ (Procedures) การวางแผนและการนำไปใช้
6. ผลผลิต (Outcomes) การกำหนดคุณลักษณะของผู้ที่สำเร็จการศึกษา

ทั้ง 6 ประการนี้มีลำดับขั้นตอนของความยากง่าย (Hierarchy) ในการจัดทำต่าง ๆ กัน เช่น การจัดการเรื่องเวลา หรือสถานที่ง่ายกว่าการจัดในเรื่องขบวนการและผลผลิต เป็นต้น สถาบันแห่งใดจะเน้นหลักสูตรในลักษณะใดก็ดูได้จากตัวเลือกในแต่ละด้านให้สอดคล้องกันดังนี้

- สถิติปัญญา ความเป็นเลิศทางวิชาการ
- ทักษะในการประกอบวิชาชีพ
- การพัฒนาบุคคล และการคำนึงถึงปัญหาของบ้านเมือง
- การวิจัยเพื่อสร้างความรู้ใหม่
- จำแนกเป็นเป้าหมายของสถาบันเกี่ยวกับการจัดการ การศึกษา การบริการชุมชนและสังคมทั่วไป (Institutional Perspective)
- จำแนกเป็นลักษณะและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของบัณฑิตของสถาบัน (Student Perspective)
- จำแนกคุณสมบัติของบัณฑิตตามลำดับขั้นตอนทางค่านุเทศศึกษา จริยศึกษา และทักษะต่าง ๆ (Student Perspective/Hierarchical Structure)
- จำแนกเป็น วัตถุประสงค์ของผู้เรียน วัตถุประสงค์ของสถาบันและสังคม (Multiple Perspective)

หลักสูตรวิชาชีพ

ไพฑูรย์ ลินลาวัณย์ (2524 : 28) กล่าวว่า คำว่า วิชาชีพที่ใช้ในหลักสูตรระดับอุดมศึกษานี้หมายถึง วิชาชีพชั้นสูง (Professions or Learned Professions) เป็นวิชาชีพที่ต้องเรียน และต้องทำการศึกษาอย่างมีระบบระเบียบ ในระยะเวลาที่เหมาะสมจึงจะประกอบอาชีพนั้นได้ ในอดีตวิชาชีพที่สำคัญ ๆ ก็คือ แพทย์ สถาปนิก และครู เมื่อสังคมเริ่มพัฒนามากขึ้น โดยเฉพาะในยุโรปคริสต์ศตวรรษที่ 11 - 12 ความจำเป็นในอาชีพใหม่ ๆ มีมากขึ้น เช่น อาชีพหมอสอนศาสนา นักกฎหมายเพิ่มขึ้นอีก หลักการปฏิวัติอุตสาหกรรมจนถึงหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดอาชีพใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นอีกมาก จน

ในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่า วิชาชีพ (Professions) และอาชีพ (Vocation) ทาง ๆ มีความแตกต่างกันน้อยลงทุกที

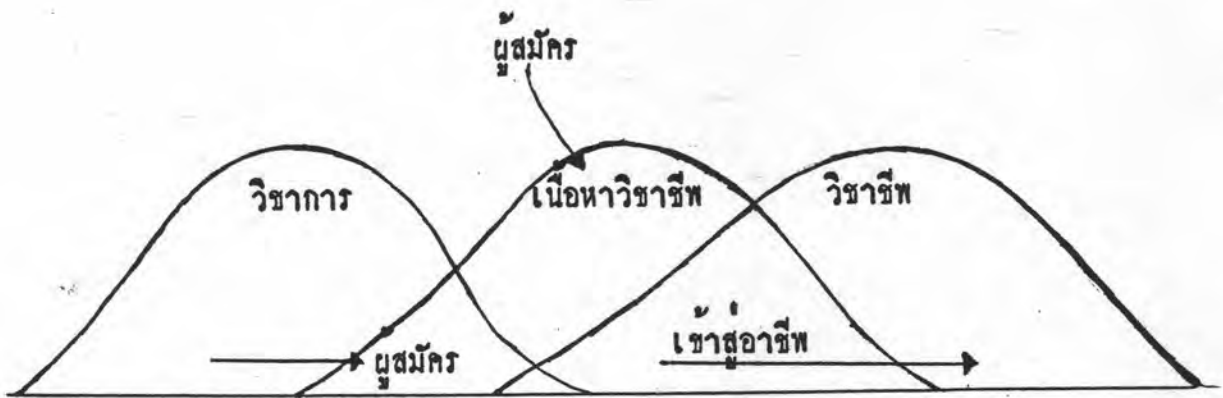
ประเภทของวิชาชีพ

ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ (2524 : 28) กล่าวว่า ประเภทของวิชาชีพนั้น อาจแยกได้เป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มแรก เป็นวิชาชีพที่อิงศาสตร์หรือเนื้อหาวิชาการ (Disciplines) อยู่มาก ในสถาบันอุดมศึกษาของสหรัฐอเมริกาหลายแห่งไม่นิยมเรียกกลุ่มนี้ว่า วิชาชีพ แต่เป็นกลุ่มเนื้อหาการสอนในคณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ (Faculty of Arts and Sciences) แต่ในสังคมไทยจักเป็นวิชาชีพและคณะวิชาที่จัดสอนก็เป็นคณะวิชาชีพ (Professional Schools) ทว่า แต่ก็ยังเป็นวิชาชีพที่อิงวิชาการ เช่น คณะวิทยาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ (มนุษยศาสตร์) คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น การเรียนการสอนและการจัดหลักสูตรในกลุ่มนี้จะเป็นระบบของวิชาการที่ชัดเจน เน้นความรู้ เนื้อหาเป็นหลักสำคัญ ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มวิชาชีพโดยตรง คณะวิชาที่สอนก็เป็นคณะวิชาชีพอย่างแท้จริง เช่น คณะแพทยศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ คณะครุศาสตร์ (ศึกษาศาสตร์) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ เป็นต้น คณะเหล่านี้เป็นวิชาชีพที่แก้ปัญหามนุษย์โดยตรง บางคณะเช่น คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี เหล่านี้เป็นวิชาชีพที่ให้บริการผลิตสินค้าและอุปกรณ์ให้กับมนุษย์ การเรียนการสอนและหลักสูตรในกลุ่มสาขาวิชาชีพโดยตรงเหล่านี้จะเน้นความรู้ และการปฏิบัติได้ทำได้ควบคู่กันไป

องค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพ

ไพฑูรย์ ลินลารัตน์ (2524 : 29) กล่าวว่าในการพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพนั้น มีสิ่งที่ควรพิจารณา 3 ส่วนคือ วิชาพื้นฐาน ซึ่งส่วนมากได้จาก คณะวิชาการ วิชาประยุกต์ในคณะวิชาชีพ และคุณธรรมและทัศนคติในวิชาชีพ ซึ่งอาจจะเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 3 องค์ประกอบของหลักสูตรวิชาชีพ

ทุกหลักสูตรของวิชาชีพจะต้องประกอบไปด้วยวิชาการ เป็นวิชาพวกพื้นฐานที่จำเป็นก่อนแล้ว จึงไปเรียนวิชาชีพเฉพาะเพื่ออาชีพนั้น ในขณะที่เดียวกันก็ฝึกฝนค่านิยม คุณธรรม และทักษะที่ จำเป็นสำหรับวิชาชีพพร้อมกันไป คนที่เข้าเรียนในคณะวิชาชีพจึงอาจมาจากคณะวิชาการ หรืออาจเข้าศึกษาโดยตรงในคณะวิชาชีพเลยก็ได้ แล้วแต่สถาบันไหนจะเน้นค่านไหน

1. กลุ่มวิชาพื้นฐาน คำว่าวิชาพื้นฐานในหลักสูตรวิชาชีพนั้นหมายถึง วิชาเบื้องต้น หรือวิชาพื้นฐาน (Basic Courses of Foundation Courses) ที่จำเป็น สำหรับการศึกษและทำความเข้าใจในวิชาชีพนั้น ๆ ต่อไปให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยทั่วไปถ้าเป็น หลักสูตรในวิชาชีพที่แท้จริง เช่น แพทย์ วิศวกร ครู สถาปนิก เหล่านี้ วิชาพื้นฐานจะ เป็นวิชาพวกวิทยาศาสตร์พื้นฐาน (Basic Sciences) หรือสังคมศาสตร์ หรือศิลปะ โดยตรง เช่น นักศึกษาแพทย์ ต้องเรียนวิชากายวิภาคและชีวเคมีอย่างละเอียด นิติทวิจะ ต้องเรียนฟิสิกส์และคณิตศาสตร์ค่อนข้างมาก เป็นต้น ในขณะที่นิติศึกษาศาสตร์ต้องเรียน จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ศิลปะ เป็นต้น ส่วนหลักสูตรในวิชาชีพทั้ง วิชาการ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์นั้น วิชาพื้นฐาน มักจะเป็นวิชาเบื้องต้นในสาขานั้น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น เป็นต้น

ในปัจจุบัน วิชาพื้นฐานเหล่านี้มีความสำคัญมากขึ้น เพราะศาสตร์ต่าง ๆ มีความ

สัมพันธ์กันมากขึ้น และปัญหาในแต่ละวิชาชีพต้องการความรู้ความชำนาญต่าง ๆ มาประกอบมากขึ้น

2. กลุ่มวิชาเฉพาะสาขา ลักษณะและองค์ประกอบของเนื้อหาวิชาในกลุ่มนี้ ขึ้นอยู่กับกลุ่มวิชาชีพแต่ละวิชาชีพจะมีลักษณะของเนื้อหาแตกต่างกันออกไป แต่โดยที่คณะวิชาชีพจะเป็นคานแรกและคานสำคัญในการสร้างคนเข้าสู่อาชีพ หลักสูตรจึงมักจะเริ่มด้วยการให้รู้ลักษณะของอาชีพหรือเป็นพื้นฐานของอาชีพต่อจากนั้นจึงเพิ่มตัวขององค์ประกอบต่าง ๆ ของอาชีพ เมื่อลักษณะและพื้นฐานพร้อมองค์ประกอบเพียงพอแล้ว ก็จะตามด้วยการฝึกฝน และการสัมมนา ในบางสาขาก็จะมีการทำวิทยานิพนธ์ประกอบด้วย แล้วแต่ลักษณะของอาชีพ

3. คุณธรรมและทักษะในอาชีพ การศึกษาในทุกวิชาจะต้องมีการศึกษาและอบรมให้ผู้อยู่ในวิชาชีพมีคุณธรรมอย่างเพียงพอที่จะให้เกิดความมั่นใจ ทั้งแก่เพื่อนผู้ร่วมอาชีพและแก่ประชาชนผู้ที่จะมาใช้บริการ คุณธรรมในที่นี้ครอบคลุมตั้งแต่ทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรม การศึกษาอบรม ในแง่นี้มีทั้งที่เป็นรายวิชาเรียน เช่น วิชาจรรยาแพทย์ คุณธรรมสำหรับครู แล้วก็จะอาจจะมีการอบรมทางอ้อมเช่น การบรรยาย อภิปรายพิเศษ ประกอบด้วยทักษะก็เช่นเดียวกัน จะต้องมีการฝึกฝนเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ซึ่งมักจะเป็นการเรียนรู้เทคนิคด้วยการดูตามแบบอย่าง หรือฝึกโดยมีคณูดูแล และหรือลองปฏิบัติจริงเป็นต้น การฝึกเหล่านี้จะต้องฝึกให้ได้เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำของแต่ละวิชาชีพนั้น ๆ จึงจะให้อจบการศึกษาได้

ตอนที่ 2 หลักสูตรของกรมการฝึกหัดครู

ความเป็นมาของหลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ. 2435 - 2497

รังสรรค์ ทิมพันธุ์พงษ์ (2527 : 60)กล่าวว่า เมื่อเริ่มมีการฝึกหัดครูขึ้น ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2435 นั้น หลักสูตรการฝึกหัดครู จัดเป็นหลักสูตรระดับครูประถม กำหนดเวลาเรียน 2 ปี ต่อมาในปี พ.ศ.2446 ได้ขยายหลักสูตรการฝึกหัดครูสูงขึ้นถึงชั้นฝึกหัดครูมัธยม

หลักสูตรการเรียนการสอนในระยะแรกสรุปได้ดังนี้

- 1. หลักสูตรครูประชาบาล (ครู ป.บ.) รับนักเรียนที่สำเร็จชั้น ป.4 มาเรียนต่ออีก 3 ปี
- 2. หลักสูตรประกาศนียบัตรจังหวัด (ครู ว.) รับนักเรียนที่สำเร็จชั้น ม. 3

(เทียบเท่า ป.7) มาเรียนต่ออีก 2 ปี

3. หลักสูตรครุมูล (ครู ป.) รับนักเรียนสำเร็จชั้น ม.6 มาเรียนต่ออีก 1 ปี หรือรับผู้สำเร็จหลักสูตรครู ว.มาเรียนต่ออีก 1 ปี

4. หลักสูตรครูประถม (ป.ป.) รับผู้สำเร็จ ม.6 มาเรียนต่ออีก 2 ปี (ระยะแรกเริ่ม พ.ศ.2435) หรือรับผู้สำเร็จหลักสูตรครุมูล

5. หลักสูตรครูมัธยม (ป.ม.) รับผู้สำเร็จครูประถม หรือผู้สำเร็จประโยคมัธยมบริบูรณ์ (ม.8)

เมื่อได้ดำเนินการฝึกหัดครูต่อมาอีก 18 ปี หรือประมาณ พ.ศ.2453 ก็ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูโดยกำหนดวิชาที่จะศึกษาเล่าเรียนให้ชัดเจนขึ้นอีก ในระยะหลังหลักสูตรครูประถมใช้เวลาเรียน 3 ปี หลักสูตรครูมัธยมใช้เวลาเรียน 2 ปี ต่อจากครูประถม หรือใช้เวลา 3 ปี สำหรับผู้ที่จบชั้น ม.8 หรือครูประถมปีที่ 2 นอกจากการพัฒนาหลักสูตรการผลิตครูในสาขาวิชาเฉพาะอย่างอื่น กล่าวคือ เริ่มมีหลักสูตรประถมกสิกรรม เมื่อ พ.ศ.2460 และในปีต่อ ๆ มาก็มีหลักสูตรการฝึกหัดครูวาคเขียน หลักสูตรการฝึกหัดครูจักสาน และหลักสูตรครูพลศึกษา ตามลำดับ ในปี พ.ศ.2476 มีหลักสูตรการฝึกหัดครูประถมพณิชยการ พ.ศ.2490 เปิดหลักสูตรการฝึกหัดครู การเรือนและฝึกหัดครูอนุบาล พ.ศ.2491 เปิดหลักสูตรฝึกหัดครูมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา พ.ศ.2493 มีการจัดหลักสูตรครูประถมประเภทเคินเรียน โดยรับนักเรียนที่สำเร็จเตรียมอุดมศึกษาเข้าศึกษาตามหลักสูตร 1 ปี พ.ศ.2495 เปิดหลักสูตรการฝึกหัดครูประถมการงานสันหัตถ์ พ.ศ.2496 เปิดหลักสูตรฝึกหัดครูประถมเกษตรกรรมและฝึกหัดครูมัธยมเกษตรกรรม หลักสูตรครูนาฏศิลป์ ในระยะนี้พบว่า หลักสูตรการฝึกหัดครูในสาขาวิชาเฉพาะอย่าง มีหลายอย่างและหลายหน่วยงานช่วยกันจัด เมื่อมีการประกาศตั้งกรมการฝึกหัดครูในปี พ.ศ.2497 จึงมีการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูที่มีอยู่เดิมโดยปรับเป็นหลักสูตรการฝึกหัดครูที่มีระบบการเรียนเป็น 2 ระดับ คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการ-ศึกษา และหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง

หลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ.2498 - ปัจจุบัน

หลักสูตรการฝึกหัดครูของกรมการฝึกหัดครูในระยะนี้ใช้หลักสูตรประกาศนียบัตร-

วิชาการศึกษา (ป.กศ.) และประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (ป.กศ.สูง) ใช้เวลาเรียนหลักสูตรละ 2 ปี และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายครั้งดังนี้

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ฉบับที่ 1 เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2498 ฉบับที่ 2 เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2502 และฉบับที่ 3 เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2508 โดยมีโครงสร้างโดยย่อดังนี้คือ จะต้องเรียนตลอดหลักสูตร 130 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นวิชาสามัญ 75 หน่วยกิต วิชาพิเศษ 35 หน่วยกิต และวิชาการศึกษา 20 หน่วยกิต

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ฉบับที่ 1 เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2500 ฉบับที่ 2 เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2504 ฉบับที่ 3 เริ่มใช้ในปีการศึกษา 2510 และในปีระหว่างปีการศึกษา 2503 นั้น ได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง (อุตสาหกรรมศิลป์) ด้วย

ในปีการศึกษา 2510 มีการเร่งรัดผลิตครูเพิ่มโดยการรับนักเรียนที่จบ ม.ศ. 5 หรือเทียบเท่ามาเรียนอีก 1 ปี กำหนดให้เรียน 55 หน่วยกิต แบ่งเป็นวิชาสามัญและวิชาพิเศษ 35 หน่วยกิต วิชาการศึกษา 20 หน่วยกิต เรียกหลักสูตรนี้ว่า หลักสูตรประกาศนียบัตรประโยคครูประถม และในปีการศึกษาเดียวกันนี้ก็ได้มีการประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาอนุบาล และบรรณารักษ์อีกด้วย โดยเป็นหลักสูตรที่เรียนเพิ่มจากหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาอีก 1 ปี

ในปี พ.ศ.2518 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518 ทำให้วิทยาลัยครูสามารถเปิดสอนได้ถึงระดับปริญญาตรี จึงมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ของทบวงมหาวิทยาลัยด้วยดังต่อไปนี้

หลักสูตรการฝึกหัดครูของสภาการฝึกหัดครู พ.ศ.2519 แบ่งออกเป็น หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง กำหนดเวลาเรียน 2 ปี 4 ภาคเรียน จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 70 หน่วยกิต และหลักสูตรระดับปริญญาตรี กำหนดเวลาเรียน 2 ปี 4 ภาคเรียน เป็นหลักสูตรที่ต่อจากระดับ ป.กศ.ชั้นสูง หรือเทียบเท่า จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 65 หน่วยกิต

หลักสูตรการฝึกหัดครูของสภาการฝึกหัดครู พ.ศ.2524 เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี กำหนดเวลาเรียน 4 ปี ต่อเนื่องกัน จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 140 - 146 หน่วยกิต

สำหรับหลักสูตรการฝึกหัดครูของสภาการฝึกหัดครู พ.ศ.2519 นั้น มีการปรับปรุงเพิ่มเติมหลายครั้งคือ ในปี พ.ศ.2522 2523 2524 และ 2525 ซึ่งเป็นการเพิ่มเติมวิชาเอกเทคนิคการอาชีพสำหรับ ป.กศ.ชั้นสูง หลักสูตรที่เพิ่มเติมนี้เป็นการกำหนดวิชาเอกสายอาชีพ 19 สาขาวิชา ได้แก่ เทคนิคอาชีพ ศิลปประดิษฐ์ การอาหาร เสื้อผ้า ออกแบบ เขียนแบบ ก่อสร้าง งานไฟฟ้า งานช่างยนต์ เครื่องปั้นดินเผา งานโลหะ ศิลปกรรม สัตวบาล กลีกรวม วารสารและการประชาสัมพันธ์ อังคณบริการ การถ่ายภาพและการโฆษณา การดนตรีสากล การสำนักงาน เทคโนโลยีการยาง

เนื่องจากในช่วงแผนพัฒนาการศึกษา แผนที่ 5 (พ.ศ.2525 - 2529) สถาบันการศึกษาทั่วไป จัดหลักสูตรไม่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมชนบท ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามุ่งที่จะหางานทำในสวนกลางและหน่วยราชการ จึงทำให้เกิดมีอัตราการว่างงานสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางสายวิชาชีพครู รัฐบาลจึงมุ่งเน้นการปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมชนบทให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กรมการฝึกหัดครูในฐานะสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิต ทางสายวิชาชีพครูจึงต้องปรับแผนในการผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องคว้ยตามขอเสนอแนะของคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อพิจารณาแก้ปัญหาอัตราการว่างงานและการพัฒนาการศึกษาไปสู่ชนบท ซึ่งคณะกรรมการนี้ประกอบไปด้วยตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีมติเสนอแนะให้กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นในวิทยาลัยครู ซึ่งถือเป็นนโยบายปรับแผนเพื่อลดการว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาทางวิชาชีพครู และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในวิทยาลัยครู ในช่วงระหว่างรอกการแก้ พ.ร.บ.วิทยาลัยครู พ.ศ.2518 กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ประกาศตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นในวิทยาลัยครู เมื่อวันที่ 20 เมษายน พ.ศ.2527

คว้ยเหตุนี้จึงมีหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคการอาชีพ พ.ศ.2527 ขึ้นใช้ในวิทยาลัยชุมชน เมื่อปีการศึกษา 2527 โดยกำหนดให้มีหลักสูตร 3 รูปแบบด้วยกันคือ (1) หลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคการอาชีพ (ป.ทอ.) เป็นหลักสูตร 2 ปี ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาสามารถประกอบอาชีพได้อย่างดี และบางสาขาวิชาอาจจะศึกษาต่อชั้นสูงได้คว้ย (2) หลักสูตรวุฒิมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มุ่งพัฒนาประสิทธิภาพการประกอบอาชีพและ/หรือคุณภาพชีวิต

ซึ่งอาจจะใช้เวลาฝึกอบรมแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
 (3) หลักสูตร 2 ปีแรกของมหาวิทยาลัยมุ่งให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษาต่อปี 3 และปี 4
 ระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัย และยังสามารถประกอบอาชีพได้ถ้ามีโอกาส

โครงสร้างหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคการอาชีพ กำหนดให้เรียนอย่างน้อย
 80 หน่วยกิต โดยแบ่งสัดส่วนเป็นหมวดวิชา ประกอบด้วยหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป โดยกำหนด
 ให้เรียนอย่างน้อย 16 หน่วยกิต หมวดวิชาวิทยาการจักรการ กำหนดให้เรียนอย่างน้อย
 16 หน่วยกิต และหมวดวิชาเฉพาะด้าน อย่างน้อย 48 หน่วยกิต

สาขาวิชาที่เปิดสอนในวิทยาลัยชุมชนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคการอาชีพ
 มีดังนี้ สาขาวิชาศิลปกรรม สาขาวิชาสัตวบาล สาขาวิชาการออกแบบ สาขาวิชาเพาะ-
 เลี้ยงสัตว์น้ำ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ สาขาวิชาการโรงแรมและการท่องเที่ยว สาขา
 วิชาก่อสร้าง

ในขณะที่เปิดวิทยาลัยชุมชน 4 แห่ง และใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรเทคนิคการ-
 อาชีพอยู่ในปี พ.ศ. 2527 นั้น กรมการฝึกหัดครูก็ดำเนินการแก้ไข พ.ร.บ. วิทยาลัยครู
 พ.ศ. 2518 เพื่อให้สามารถเปิดสอนสาขาวิชาอื่นซึ่งไม่ใช่สาขาวิชาชีพครูได้ ในขณะที่
 กำลังดำเนินการแก้ไข พ.ร.บ. เดิมอยู่นั้น กรมการฝึกหัดครูก็ได้ดำเนินงานในการพัฒนา
 หลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับ พ.ร.บ. วิทยาลัยครูฉบับใหม่ที่จะประกาศใช้ต่อไปด้วย โดยมี
 ขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

1. การศึกษาวิจัยทดลอง ก่อนการประกาศพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2527
 ได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการเทคนิคอาชีพในท้องถิ่นทั่วประเทศ เพื่อนำผลการ
 วิจัยนี้มาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการทดลองสอนวิชาการสาขาวิชาการอื่นนั้น
 ได้มีการเปิดสอนวิชาต่าง ๆ ตามหลักสูตร "เทคนิคการอาชีพ" ซึ่งเปิดสอนในวิทยาลัยครู
 รวมทั้งการเปิดสอนวิชาชีพในวิทยาลัยชุมชน ซึ่งตั้งอยู่ในวิทยาลัยครู 4 แห่ง

2. การกำหนดข้อบังคับสภาการฝึกหัดครูว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร โดย
 กรมการฝึกหัดครูได้นำเสนอขออนุมัติต่อสภา เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสภาได้
 อนุมัติข้อบังคับเมื่อ 3 มกราคม 2528

3. กรมการฝึกหัดครูจัดประชุมทางวิชาการในระดับประเทศ เพื่อทำความเข้าใจ

กันในเรื่องปรัชญา จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายของหลักสูตรเพื่อกำหนดความชัดเจน ในส่วนภาพรวมของหลักสูตรก่อนที่จะนำไปพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

4. วิทยาลัยครูแต่ละแห่งพัฒนาหลักสูตรสาขาวิชาที่จะจัดการเรียนการสอน ด้วยตนเอง โดยยึดปรัชญาจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา และให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่สภาการฝึกหัดครูกำหนด และขออนุมัติจากคณะกรรมการประจำวิทยาลัยครู และนำหลักสูตรนั้น ๆ มาปรับปรุงในระบกกุ่มวิทยาลัยครูแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดความถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุด

5. วิทยาลัยครูแต่ละวิทยาลัยครูนำหลักสูตรเสนอต่อกรรมการบริหารกลุ่มวิทยาลัยครู เพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ ก่อนนำเสนอต่อสภาการฝึกหัดครู

6. กรรมการมาตรฐานทางวิชาการของกรรมการฝึกหัดครูพิจารณาหลักสูตร นำเสนอสภาการฝึกหัดครูเพื่ออนุมัติใช้ในวิทยาลัยครูต่อไป

ในที่สุด พ.ร.บ.วิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2527 ก็ประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2527 ดังนั้นหลักสูตรที่ได้เตรียมการไว้แล้วจึงประกาศใช้ทันทีโดยใช้ชื่อว่าหลักสูตรสาขาวิชาการอื่นในวิทยาลัยครู

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์หลักสูตร

ความหมายของการวิเคราะห์หลักสูตร

การวิเคราะห์หลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์ของการเรียนรู้ เนื้อหา รายวิชา สื่อการเรียน วิธีสอน เป็นต้น โดยทั่ว ๆ ไป การวิเคราะห์หลักสูตรแบ่งได้เป็น 2 ประเภท (สิริพร บุญญานันต์ 2522 : 2) คือ

1. วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อ "อธิบาย" ลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรว่าเป็นอย่างไร เช่น หลักการเป็นอย่างไร จุดประสงค์ว่าอย่างไร เนื้อหารายวิชามุ่งเน้นอะไร สื่อการเรียนมีอะไรบ้าง เป็นต้น

2. วิเคราะห์หลักสูตรเพื่อ "ตัดสิน" ว่าหลักสูตรมีคุณภาพดี เหมาะสมกับการนำไปใช้หรือไม่ มีข้อดี หรือข้อเสียที่ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไรบ้าง

ในการวิเคราะห์หลักสูตร ไม่จำเป็นเสมอไปว่าจะต้องมีข้อมูลจากการนำหลักสูตร

ไม่ใช่ เพราะผู้วิเคราะห์สามารถวิเคราะห์จากเอกสารหลักสูตรเพียงอย่างเดียวได้ ดังนั้นการวิเคราะห์หลักสูตรจึงทำได้กับตัวหลักสูตรที่ยังกว้างเสรีใจใหม่ ๆ ยังไม่ได้นำออกใช้ หรือกับหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะได้อ้างถึงรูปแบบของการวิเคราะห์หลักสูตร 3 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 รูปแบบการวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตร (Intrinsic Analysis Model of Curriculum Materials) (Siriporn Boonyananta 1979 : 71) คอริสที กาว (Doris T. Gow) ผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรแห่งศูนย์วิจัยและพัฒนาการเรียนการสอน (Learning Research and Development-Center-L R D C) มหาวิทยาลัยพิตส์เบิร์ก (University of Pittsburgh) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เสนอแนวทางการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อศึกษาค้นคุณภาพของหลักสูตร ในเอกสารเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตร เมื่อปลายปี ค.ศ.1977 ทอมานปี ค.ศ.1979 ได้ปรับปรุงให้เหมาะสมเพื่อนำไปใช้วิเคราะห์หลักสูตรและสื่อการเรียน โดยมีเหตุผลที่จะอธิบายว่า หลักสูตรมีลักษณะอย่างไร มากกว่าที่จะบอกว่าหลักสูตรมีคุณภาพเหมาะสมอย่างไร การวิเคราะห์หลักสูตรตามแนวนี้นี้จะมุ่งวิเคราะห์คุณภาพของหลักสูตร โดยการศึกษาจากเอกสารหลักสูตร เพื่อศึกษาค้นว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่ หรือหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ มีคุณภาพดี เหมาะสมที่จะนำไปใช้หรือใช้ต่อไปหรือไม่ หรือว่ายังมีข้อบกพร่องใดที่ควรจะต้องปรับปรุง ทั้งนี้ก็กว้างเกณฑ์ในการศึกษาค้นใจอย่างแน่ชัด โดยอาศัยทฤษฎีทางการศึกษา และจิตวิทยาการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญ

ลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์หลักสูตรตามรูปแบบของ คอริส ที กาว (Doris T. Gow) มีดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรโดยพิจารณาจากองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่
  1. โอกาสในการเรียนรู้ (Opportunity)
  2. สิ่งเร้า (Motivators)
  3. โครงสร้างของหลักสูตร (Structure)
  4. สภาพการเรียนการสอน (Instructional events)

การวิเคราะห์หลักสูตรในลักษณะนี้เป็น การ "อธิบาย" ส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น วิเคราะห์หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหาและวิธีการวัดผล

เป็นต้น

2. วิเคราะห์หลักสูตรโดยใช้ทฤษฎีทางการศึกษา และจิตวิทยาทางการศึกษา เป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดว่าหลักสูตรควรมีลักษณะอย่างไร (การกำหนดเกณฑ์ที่แน่นอนนี้เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้การวิเคราะห์หลักสูตรแบบนี้ต่างไปจากการวิเคราะห์หลักสูตรทั่ว ๆ ไปซึ่งมักอาศัยความคิดเห็นของผู้วิเคราะห์แต่ละคนเป็นหลักสำคัญ นอกจากนั้นการกำหนดเกณฑ์โดยอาศัยทฤษฎีที่มีผู้ยอมรับยังทำให้การตัดสินคุณภาพของหลักสูตรมีน้ำหนัก และมีเหตุผลมาก อีกด้วย) การวิเคราะห์หลักสูตรในลักษณะนี้เป็นการ "ตัดสิน" คุณภาพของหลักสูตร ว่าหลักสูตรมีคุณภาพที่ เหมาะสมกับการนำไปใช้หรือไม่ เป็นต้น

รูปแบบที่ 2 ปุยซังส์เทคนิค (The Puissance Analysis Techniques)
(เอี่ยม โทบุญเลี้ยง 2522 : 1)

เจ. คัคเลย์ แฮร์รอน (J. Dudley Herron) และเฮนรี เอช วอบเบสเซอร์ (Henry H. Walbesser) ได้เสนอโปรแกรมที่เรียกว่า "Introduction to Systems : A Prototype Unit" เพื่อใช้ในการวิเคราะห์หลักสูตร โดยการหาค่าวัค ปุยซังส์ ซึ่งศูนย์การศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์แห่งซีเมโอ (SEAMEO) ได้จัดทำขึ้นและนำไปใช้ในเครือข่ายที่อยู่นอกการศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อปี ค.ศ. 1973 (Henry H. Walbesser and others 1973 : 4)

ปุยซังส์เทคนิค เป็นวิธีการประเมินผลหลักสูตรแบบหนึ่ง ซึ่งประเมินองค์ประกอบ 4 ส่วนของหลักสูตร คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. กิจกรรมการเรียนการสอน
3. วัสดุประกอบหลักสูตร
4. กระบวนการประเมินผลการเรียน

การประเมินผลหลักสูตร จะต้องรวบรวมจุดมุ่งหมาย (เชิงพฤติกรรม) กิจกรรมการเรียนการสอน วัสดุประกอบหลักสูตรและเทคนิคการวัดผลต่าง ๆ ของหน่วยย่อย ๆ ทั้งหมดในหลักสูตร เพื่อใส่ลงในตารางวิเคราะห์ปุยซังส์ (The Puissance Analysis Matrix) ผลจากการวิเคราะห์จะเป็นตัวเลขชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรนั้นมีคุณภาพอยู่ในระดับใด

รูปแบบที่ 3 รูปแบบของสเตค (The Stake Congruence - Contingency Model) (ฉลอง บุญญานันต์ 2523 : 44-48)

โรเบิร์ต อี สเตค (Robert E. Stake) ได้เสนอรูปแบบการประเมินผล หลักสูตรอีกแนวคิดหนึ่ง การศึกษาหลักสูตรตามแนวคิดของสเตคมีลักษณะเป็นเชิงบรรยายแบบพรรณนาโวหาร โดยได้เสนอแนวคิดในการวิเคราะห์หลักสูตร ที่เน้นเกี่ยวกับชนิดของข้อมูล และประเภทของกิจกรรมที่ปฏิบัติอยู่ในโครงการเป็นสำคัญ ข้อมูลจากการประเมินผลแบ่งเป็น 2 ชนิดคือ ข้อมูลเชิงบรรยาย (Descriptive) และข้อมูลเชิงตัดสิน (Judgmental)

ลักษณะสำคัญของการวิเคราะห์หลักสูตรตามรูปแบบของสเตค จำแนกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. การตั้งเกณฑ์ในการวิเคราะห์หลักสูตร เกณฑ์ที่จะใช้ในการวิเคราะห์หลักสูตร มี 3 ลักษณะคือ

1. สภาพก่อนเริ่มโครงการ
2. กระบวนการในการสอน
3. ผลที่ได้รับจากโครงการ

2. การหาข้อมูลประกอบ เมื่อได้กำหนดเกณฑ์ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์หลักสูตรแล้ว ผู้วิเคราะห์จะต้องรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาประกอบการพิจารณา ซึ่งกำหนดไว้ 4 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. ผลที่คาดหวังหรือผลที่ต้องการ ได้แก่ วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายต่าง ๆ
2. ผลที่เกิดขึ้น หรือผลที่ได้จากการสังเกต ได้แก่ การทดลอง การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม รายงานต่าง ๆ
3. มาตรฐาน ได้แก่ กฎ เกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญ ความเชื่อต่าง ๆ

3. การใช้ตารางในการวิเคราะห์ผลหลักสูตร การใช้ตารางของสเตคพิจารณาข้อมูลทั้ง 4 หมวด ตามเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น พิจารณาเรียงตามลำดับ โดยเริ่มจากข้อ 1. เกี่ยวกับสภาพก่อนเริ่มโครงการ ได้แก่ ลักษณะนิสัยของนักเรียน ลักษณะนิสัยของครู เนื้อหา

สาระของหลักสูตร เรียงตามลำดับที่ละเอียด แล้วเปรียบเทียบผลที่คาดหวัง ผลที่เกิดขึ้น
มาตรฐานที่ใช่และการตัดสินใจของแต่ละข้อ

การประเมินหลักสูตร

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์หลักสูตร ซึ่งการวิเคราะห์หลักสูตร
นั้นเป็นกิจกรรมการประเมินหลักสูตรอย่างหนึ่ง ผู้วิจัยจึงนำเรื่องการประเมินหลักสูตรมา
กล่าวไว้ด้วยดังต่อไปนี้

ความหมายของการประเมินหลักสูตร

ทิสนา แชมมณี (2526 : 51) ให้ความหมายไว้ว่า การประเมินหลักสูตร
คือ กระบวนการหาข้อมูลเก็บข้อมูลเพื่อที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจเลือก
วิธีทางที่ดีกว่าเดิม และ สันต์ ชรรรมบำรุง (2525 : 173) ให้ความหมายไว้ว่า การ-
ประเมินหลักสูตร หมายถึง กระบวนการในการศึกษาส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร ได้-
แก่ หลักการ ความมุ่งหมาย โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรม สื่อ-
การเรียนการสอน วิธีสอนและการวัดผล

ดังนั้นการประเมินหลักสูตรจึงเป็นการประเมินที่ย่อยมาจากการประเมินการ-
ศึกษา เป็นการพิจารณาคุณค่าของหลักสูตรโดยการรวบรวมข้อมูล และใช้ข้อมูลจากการวัด
ในแง่ต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณารวมกัน และสรุปว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นมามี
นั้นมียุคค่าอย่างไร มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด หรือได้รับผลตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่
ส่วนใครจะต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป และนำหลักสูตรเสนอผู้บริหาร ผู้มีอำนาจวินิจฉัยสั่ง-
การดำเนินต่อไป

ความมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

สันต์ ชรรรมบำรุง (2525 : 175) กล่าวว่า ความมุ่งหมายของการประเมิน-
หลักสูตร มีดังนี้

1. เพื่อหาค่าคุณค่าของหลักสูตรนั้น โดยถือว่าหลักสูตรนั้นสามารถสนองความมุ่ง-
หมายที่หลักสูตรต้องการหรือไม่
2. เพื่ออธิบายและรู้ ลักษณะของส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรในแง่

หลักการ ความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลว่าสอดคล้องกันหรือไม่

3. เพื่อตัดสินว่า หลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ เหมาะสมและไม่เหมาะสมกับการนำไปใช้มีขอบบ่งชี้ที่จะต้องแก้ไขอะไรบ้าง

4. เพื่อตัดสินว่า การบริหารงานด้านวิชาการและบริหารงานด้านหลักสูตร เป็นไปในทางที่ถูกต้องหรือไม่

5. เพื่อติดตามผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษาแล้ว ตามหลักสูตรว่าเป็นไปตามความมุ่งหวังหรือไม่

ระยะการประเมินหลักสูตร

สันต์ ชรรมบำรุง (2525 : 175 - 176) กล่าวว่า การประเมินผลโครงการหรือการประเมินหลักสูตร โดยทั่วไปแล้วจะแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ประเมินหลักสูตรก่อนนำไปใช้ เป็นการประเมินหลักสูตรเมื่อสร้างเสร็จแล้ว ผู้สร้างจะประเมินคุณค่าหรือไม่เพียงใด มีข้อที่ควรแก้ไขปรับปรุงอะไรบ้าง อาจให้ผู้เชี่ยวชาญวิเคราะห์หรือวิจัยก็ได้

ระยะที่ 2 ประเมินหลักสูตรในขณะที่ดำเนินการว่า หลักสูตรที่ทำขึ้นนั้นนำไปทดลองแล้วได้ผลเพียงใด

ระยะที่ 3 ประเมินเมื่อจบโครงการ หรือประเมินเมื่อประกาศใช้หลักสูตรแล้ว เป็นการประเมินหลักสูตรที่ใช้อยู่เพื่อจะได้ปรับปรุงให้ดีขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการประเมินหลักสูตร

สันต์ ชรรมบำรุง (2526 : 177) กล่าวว่า การประเมินหลักสูตรส่วนใหญ่ มีขอบเขตของการประเมินดังต่อไปนี้

1. ประเมินตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ เป็นการพิจารณาว่าเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมนั้นหรือไม่เพียงใด สามารถบรรลุตามความมุ่งหมายหรือไม่ ยากหรือง่ายเกินไป

2. ประเมินโครงการทั้งหมดของการให้การศึกษา เป็นการพิจารณาว่า

โรงเรียนจัดโครงการการเรียนการสอนใดบ้าง สอดคล้องกับหลักการและความมุ่งหมายหรือไม่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน การวัดและการประเมินการเรียน ตลอดจนการบริหารทางค้ำหลักสูตร ทารางสอน ห้องสมุด เป็นต้น

3. ประเมินโครงการเฉพาะส่วน เป็นการพิจารณาโครงการทำงานแต่ละส่วนว่า ได้ผลเป็นที่ยอมรับหรือไม่ สามารถบรรลุความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

4. ประเมินการเรียนการสอน เป็นการพิจารณาการเรียนการสอน ตลอดจนการนำสื่อการสอนใหม่ ๆ มาใช้ ผลสัมฤทธิ์ในค้ำการเรียน การนำความรู้ออกไปประกอบอาชีพได้

5. ประเมินโครงการประเมินผล เป็นการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ผลการดำเนินงานตามโครงการ ประสิทธิภาพ การตอบสนองจากชุมชนและสังคม แรงค้ำทานและผลกระทบที่มีต่อสังคม

6. ประเมินโครงการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน รวมถึงการสอบค้ำย ผลการสอบของนักเรียนเป็นอย่างไร จะดีหรือเลวนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การสอนของครู ความบกพร่องทางร่างกายของผู้เรียน ภูมิทางบ้าน ความยากง่ายของแบบเรียน เป็นต้น

7. ประเมินโครงการของผู้ที่เรียนจบออกไปว่าทำงานทำได้หรือไม่ ทำแล้วเกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคมมากน้อยเพียงใด สังคมยอมรับในผลผลิตที่ออกไปจากสถาบันนั้นหรือไม่

กระบวนการในการประเมินหลักสูตร

ทิตนา แชนมณี (2526 : 53) ได้สรุปกระบวนการของการประเมินหลักสูตรไว้ค้ำงนี้

1. การกำหนดว่าจะประเมินอะไรเฉพาะเจาะจง
2. การกำหนดค้ำองการข้อมูลอะไรที่จะนำมาช่วยในการประเมิน
3. การรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในข้อ 2
4. การกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานในการประเมิน
5. การวิเคราะห์ข้อมูลตามเกณฑ์

6. หลังจากที่ไต่วิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว จะมีการส่งผลการวิเคราะห์ ข้อมูลให้แก่ผู้ที่ตัดสินใจ หรือดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรนั้น

รูปแบบหรือเครื่องมือสำหรับการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรนั้นว่าเป็นการประเมินโครงการอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี (สันต์ ชรรณบำรุง 2525 : 179 - 194 ทิศนา ขัมมณี 2526 : 54 - 68) เช่น การตรวจสอบ การวิจัย การรายงาน การวิเคราะห์ การวินิจฉัย และใช้แบบสอบถามเป็นต้น ผู้ประเมินจะต้องรู้ว่าประเมินอะไร การประเมินแต่ละรูปแบบมีลักษณะอย่างไร มีจุดเด่นอย่างไร เป็นต้น สำหรับรูปแบบการประเมินหลักสูตร สามารถนำมาใช้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น มีหลายรูปแบบคือ

รูปแบบที่ 1 แบบตรวจสอบ (Curriculum Evaluation Checklist)

รูปแบบที่ 2 การวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตร (Intrinsic Analysis Techniques)

รูปแบบที่ 3 แบบปุยแซนส์เทคนิค (The Puissance Analysis Techniques)

รูปแบบที่ 4 การประเมินหลักสูตรของสแตก (The Stake Contingency Model)

รูปแบบที่ 5 การประเมินหลักสูตรแบบซิป (CIPP Model) ของฟาย เดลต้า แคนป้า (Phi Delta Kappa)

รูปแบบที่ 6 การประเมินหลักสูตรของโพรวิส (Provus' Discrepancy Evaluation Model)

ตอนที่ 4 วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีและงานวิจัยในประเทศไทย

สมิทร คุณานุภกร (2523 : 292) ได้กล่าวถึงการประเมินเพื่อตัดสินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรว่ามีขอบเขตถึงการวิเคราะห์ตัวหลักสูตร การวิเคราะห์กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ของการเรียน และการวิเคราะห์โครงการประเมิน-

หลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ตัวหลักสูตร หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในการพัฒนาหลักสูตรทั้ง 2 ชั้น คือ การกำหนดความมุ่งหมาย กับการเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา พร้อมด้วยประสบการณ์การเรียนรู้ จะช่วยเป็นแนวทางในการตั้งสมมุติฐานและคำถามต่าง ๆ ที่ผู้วิเคราะห์หลักสูตรจะนำไปหาคำตอบ เพื่อให้ทราบว่า การพัฒนาหลักสูตรทั้งสองชั้นตอนดังกล่าว ดำเนินไปอย่างถูกวิธีหรือไม่ เช่น ความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรครอบคลุมเกินไปหรือไม่ ใ้ภาษายากเกินไปกว่าผู้นำหลักสูตรไปใช้จะเข้าใจหรือไม่ จำนวนความมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากหรือน้อยเกินไป สมเหตุสมผลในเชิงปฏิบัติหรือไม่

2. การวิเคราะห์กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องมีการวิเคราะห์ขั้นตอนในการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ว่าเป็นไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรเพียงใด สื่อการสอน ผู้สอน ตลอดจนวิธีสอน ต้องนำมาวิเคราะห์ทั้งหมด เพื่อนำไปประกอบการประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้

3. การวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน ในประเด็นนี้ผลการเรียนที่ได้จากการสอนด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องนำมาวิเคราะห์และครอบคลุมไปถึงการติดตามผลผลิตของหลักสูตรด้วย ผู้วิเคราะห์ควรติดตามว่าผู้เรียนที่จบออกไปมีความรู้ ความสามารถและเจตคติตรงตามความมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่ โดยหาข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

4. การวิเคราะห์โครงการประเมินหลักสูตร คือ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของโครงการประเมินหลักสูตร

แก้วตา คณะวรรณ (2523 : 1-9) ได้ให้ความหมายของการวิเคราะห์หลักสูตรไว้ว่า การวิเคราะห์หลักสูตรคือการแยกพิจารณาหลักสูตรออกเป็นส่วน ๆ การแยกที่ควรทำคือการแยกพิจารณาส่วนที่เป็นความมุ่งหมายและจุดประสงค์ ส่วนที่เป็นสาระความรู้หรือเนื้อหาวิชา ส่วนที่เป็นวิธีการเรียนการสอน และส่วนที่เป็นการประเมินการเรียนของนักเรียน สรุปได้ว่าเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรนั่นเอง โดยเริ่มต้นที่ความมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นจุดสำคัญ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นขององค์ประกอบต่อ ๆ ไป ในการพิจารณาความมุ่งหมายของหลักสูตรควรพิจารณาดังนี้

1. ความมุ่งหมายทั่วไปควรครอบคลุมหรือสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา เช่น ถ้ามีความเชื่อว่า การศึกษาที่ดีจะต้องประกอบด้วยการให้ความรู้ทั้งทางด้านวิชาการ และ ด้านอาชีพ ความมุ่งหมายก็ต้องมีความสอดคล้องกัน

2. ความมุ่งหมายทั่วไปครอบคลุมความมุ่งหมายหลายด้าน เช่น มีครบทั้งด้าน ความรู้ ทักษะและเจตคติหรือต้องจัดความรู้ด้านต่าง ๆ ที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ครบถ้วน เช่น ความรู้ด้านสัญลักษณ์ วิทยาศาสตร์ สุนทรียภาพ ด้านความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ด้านจริย- ธรรม และกระบวนการหาความรู้

3. จุดประสงค์เฉพาะของแต่ละวิชาต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายทั่วไป มีความชัดเจนไม่คลุมเครือ สามารถระบุเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในการสอน และ กำหนดแนวทางในการเรียนได้

เมื่อวิเคราะห์ส่วนที่เป็นความมุ่งหมายและจุดประสงค์แล้ว ต่อไปก็ใช้เป็นหลักในการพิจารณาความสอดคล้องต่อเนื่องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาวิชา วิธีการสอน และ วิธีการประเมิน หลักสูตรที่ดีมีคุณภาพจะต้องมีความสอดคล้องกลมกลืน และการวิเคราะห์ เปรียบเทียบหลักสูตรอื่นเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ประเมินคุณภาพของหลักสูตรได้

สำเร้ง บุญเรืองรัตน์ (สำเร้ง บุญเรืองรัตน์ 2523 : 68-72) ได้กล่าว ถึงการวิเคราะห์ความซ้ำซ้อนของหลักสูตรไว้ว่า สามารถวิเคราะห์ได้จากแหล่งข้อมูล 3 ประเภทคือ 1. วิเคราะห์จากเอกสารหลักสูตร 2. จากแบบสอบถามผู้สอน ว่าสอนอะไร บ้าง ไม่ได้สอนอะไรบ้าง 3. วิเคราะห์ข้อสอบที่ใช้วัดผลการเรียนการสอน ในส่วนที่ เกี่ยวกับการวิเคราะห์จากเอกสารหลักสูตรนั้นสามารถทำได้โดยดำเนินการวิเคราะห์ 2 ประการ ประการแรก วิเคราะห์ความมุ่งหมายของวิชา วิธีวิเคราะห์ความมุ่งหมายทำ ได้ โดยการอ่านที่ความมุ่งหมายของวิชานั้นแล้วก็ตีความหมายออกมาเป็นพฤติกรรม เป้า หมายของการวิเคราะห์ก่อนนี้ก็เพื่อจะรู้ว่า แต่ละวิชามีความมุ่งหมายในการสอนว่าอย่างไร แล้วพิจารณาว่าความมุ่งหมายดังกล่าวนี้เหมาะสมหรือไม่ ความมุ่งหมายใดควรตัดทิ้งหรือ ควรเพิ่มเติมความมุ่งหมายใดในวิชาใด ประการที่ 2 วิเคราะห์เนื้อหาของแต่ละวิชา การวิเคราะห์ก่อนนี้ เพื่อจะได้ทราบว่าแต่ละวิชานั้นกำหนดให้สอนเนื้อหาอะไรบ้าง วิธี วิเคราะห์ทำได้โดยนำเนื้อหาของวิชานั้น ๆ มาจัดเป็นหัวข้อให้ละเอียดว่ามีเนื้อหาอะไรบ้าง

และเรียงลำดับอย่างไร ก็จะทำให้ทราบความซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น ผลการวิเคราะห์จะนำมาจัดเป็นตาราง เปรียบเทียบ

กาญจนา บุญรมย์ (2524 : 77-89) ได้ทำการศึกษา สภาพการจัดการ-เรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปในวิทยาลัยครูตามความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา พบว่า จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปในวิทยาลัยครูก็เพื่อให้ผู้เรียนมีสติปัญญากว้างขวางขึ้น และเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวัน การจัดเนื้อหาของวิชาพื้นฐานทั่วไป ลักษณะเนื้อหาเป็นความรู้กว้าง ๆ ของสาขาวิชานั้น และเป็นเนื้อหาเบื้องต้นของสาขาวิชานั้น ในด้านการจัดปัจจัยในการเรียนการสอน วิทยาลัยครูจัดบริการความสะดวกในการใช้ห้องสมุด และการเปิดสอนรายวิชาพื้นฐานทั่วไป จะคำนึงถึงความพร้อมของผู้สอน ส่วนการเรียนการสอนนั้นพบว่า มีลักษณะที่สำคัญคือ ผู้สอนมีความมั่นใจในการสอนและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือซักถาม สำหรับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปในวิทยาลัยครูคือ ผู้เรียนขาดทักษะในการค้นหาความรู้ และผู้เรียนมีพื้นความรู้แตกต่างกัน

ศุภวัฒน์ เอมโอช (2528 : 110 - 113) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ.2524 พบว่า หลักสูตรแม่บทของวิชาพื้นฐานทั่วไปในหลักสูตรการฝึกหัดครู พ.ศ.2524 เป็นหลักสูตรแบบกว้างไม่ใคร่ระบุองค์ประกอบไว้ครบ ระบุไว้แต่หลักการความมุ่งหมายทั่วไป และความมุ่งหมายเฉพาะกลุ่มวิชา แต่จากการศึกษาแนวการสอนที่ใช้ประกอบหลักสูตรแม่บท พบว่า มีการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลไว้ด้วย ในด้านเนื้อหาวิชามีบางวิชาที่มีหัวข้อซ้ำซ้อนกันและเนื้อหารายวิชามีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป

จากการความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนพบว่า ความมุ่งหมายทั่วไปและความมุ่งหมายเฉพาะ กับเนื้อหารายวิชาและจำนวนชั่วโมงสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนรวมได้กระทำอยู่ในระดับมาก และวิธีสอนที่ผู้สอนใช้มากคือ วิธีสอนแบบบรรยาย ส่วนการวัดและประเมินผลโดยส่วนรวมได้กระทำอยู่ในระดับปานกลาง

งานวิจัยในต่างประเทศ

เชฟเฟอร์ (Schaefer 1961 : 3106) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรการฝึกหัดครูของ วิทยาลัยพาร์สัน เพื่อปรับปรุงหลักสูตรการฝึกหัดครูในวิทยาลัยให้ดีขึ้น โดยใช้แบบสอบถาม รวบรวมข้อมูลจากผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 226 คน และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษาคังกลาว จำนวน 96 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ทั้งผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ มีความพอใจในหน้าที่ การงานและการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา
2. วิทยาลัยให้บริการไม่เพียงพอในเรื่อง บริการให้คำปรึกษาหารือหรือห้องปฏิบัติ - การสำหรับการอ่านบริการค่านุภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การพักผ่อนหย่อนใจ การปฐม - นิเทศ โสภศาสตร์วัสดุ และห้องปฏิบัติการหลักสูตร
3. ผู้สำเร็จการศึกษาพอใจในความรู้พื้นฐานของตน และเห็นว่าได้รับการเตรียม - ตัวทางวิชาเอกเพียงพอแล้ว และเห็นว่าการศึกษาการฝึกหัดการใช้อุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ ต้อง การให้มีรายวิชาเพิ่มเติมอีกในแต่ละสาขา
4. การฝึกสอนควรให้นิสิต อาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัย และอาจารย์พี่เลี้ยง มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกว่าที่เป็นอยู่ ควรใช้เวลาฝึกสอนเต็มเวลา อย่างน้อยครึ่งภาคเรียน และให้มีการนิเทศการฝึกสอนมากขึ้น

เทลเลอร์ (Taylor 1963 : 3806) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมิน - หลักสูตรปริญญาโททางการศึกษาในวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือของรัฐโอคลาโฮมา โดยสัมภาษณ์ผู้สำเร็จการศึกษา จำนวน 125 คน และครูใหญ่โรงเรียนที่ผู้สำเร็จการศึกษา เหล่านี้ทำการสอน จำนวน 75 คน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ทั้งผู้สำเร็จการศึกษาและครูใหญ่มีความคิดเห็นเหมือนกันดังนี้

1. คำนวิชาเฉพาะ ควรเพิ่มเนื้อหาในรายวิชาต่าง ๆ และเพิ่มรายวิชาวิธี การสอนวิชาเฉพาะค่าน
2. คำนวิชาการศึกษา ควรปรับปรุงเพื่อให้สามารถนำไปใช้กับสถานการณ์จริง ในห้องเรียน โดยการเพิ่มเนื้อหาบางส่วน และตัดเนื้อหาบางส่วนที่ไม่เหมาะสมหรือซ้ำซ้อน

กับรายวิชาอื่นออกไป

3. คำนวณวิชาสามัญทั่วไป ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรายวิชาที่สนใจ

4. การบริหารแนะแนวและการให้คำปรึกษาหารือ การบริการห้องสมุดและการเตรียมตัวเพื่อทำวิจัยอยู่ในชั้นพอใจ

เปปปาร์ค (Peppard 1967 : 520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรครูประถมศึกษาของมหาวิทยาลัยอิลลินอยสเทท เพื่อติดตามผลว่า การผลิตครูประถมศึกษาของมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนต่าง ๆ หรือไม่ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ครูประถมศึกษาเหล่านี้ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ครูประถมศึกษาดังกล่าวได้รับการตระเตรียมมาจากมหาวิทยาลัยเป็นอย่างดี หลักสูตรของมหาวิทยาลัยเหมาะสมและเป็นไปตามความต้องการของครูประถมที่จะไปสอนตามโรงเรียนต่าง ๆ และผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า หลักสูตรควรแก้ไขข้อบกพร่อง โดยเน้นในเรื่องการสอนอ่านวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา

ซาฟาร์ (Zafar 1982 : 1415 - 1416) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรคณิตศาสตร์ของคณะศึกษาศาสตร์เมกกะ ตามทัศนะของผู้สำเร็จการศึกษา ในช่วงปี ค.ศ. 1976 - 1980 โดยใช้แบบสอบถามรวบรวมข้อมูลจากครูคณิตศาสตร์ที่จบการศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์เมกกะ จากการวิเคราะห์ทั่วไปประกอบได้พัฒนามิติคุณลักษณะของโปรแกรมคณิตศาสตร์ 12 ประการดังนี้

ความเข้าใจวัตถุประสงค์ของคณิตศาสตร์ ความเข้าใจคณิตศาสตร์พื้นฐานสำหรับการสอนคณิตศาสตร์ การเตรียมเพื่อศึกษาคณิตศาสตร์ขั้นสูง ความสัมพันธ์ของคณะกับโรงเรียนการเน้นปัญหาทางค่านิยมปฏิบัติ การเตรียมเพื่อการสอนในโรงเรียน วิธีการสอนคณิตศาสตร์ การสอนนักเรียน ความคิดทางการศึกษา การออกแบบหลักสูตร จิตวิทยาการศึกษา ปัญหาการสอนคณิตศาสตร์

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ได้ทดสอบสมมุติฐานตามมิติคุณลักษณะของโปรแกรมคณิตศาสตร์ 12 ประการดังกล่าว ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

รายวิชาคณิตศาสตร์ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ ของคณะศึกษาศาสตร์เมกกะมีความสัมพันธ์กับหลักสูตรคณิตศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาน้อย โปรแกรมคณิตศาสตร์เรื่องวิธีการสอนคณิตศาสตร์มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพด้านความเป็นครูคณิตศาสตร์ของครูผู้สำเร็จ

การศึกษาสูง เรื่องการสอนนักเรียนเป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพของหลักสูตร

หลักสูตรคณิตศาสตร์ ของคณะศึกษาศาสตร์เมกกะ ช่วยให้ครูมีทักษะในทางบวก
ต่อการสอนคณิตศาสตร์ในโรงเรียน รายวิชาในหลักสูตรมีพอเพียง เป็นผลบวกต่อการสอน
ของครู

หลักสูตรคณิตศาสตร์ของคณะศึกษาศาสตร์เมกกะล้มเหลวเรื่องการเน้นปัญหาทาง
ด้านปฏิบัติ

ซิมมอนส์ (Simmons 1980 : 6183 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การ
ประเมินหลักสูตรคณิตศาสตร์ศึกษาที่มหาวิทยาลัยลามาาร์ เพื่อตัดสินว่า หลักสูตรตรงกับความต้องการ
การของบัณฑิตหรือไม่ และมีรายวิชาหรือขอบข่ายการศึกษาใบบ้างที่มีคุณค่าน้อย หรือไม่มี
คุณค่า ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตปริญญาตรีทางคณิตศาสตร์ 335 คน วิเคราะห์
ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ขอบข่ายการศึกษาที่ตรงกับความต้องการของบัณฑิตได้แก่ รายวิชาพื้นฐาน การ
รวมวง รายวิชาวิชาเอกคณิต รายวิชาคณิตปฏิบัติโท ทฤษฎีคณิต แบบแผนคณิตศึกษาคี
ววรรณกรรม ทักษะคณิต ความสามารถส่วนบุคคล การใช้ภาษาอังกฤษ ความซาบซึ้งคณิต
และการสอนนักเรียน ขอบข่ายการศึกษาที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่ รายวิชา
การศึกษา เรื่องความเข้าใจเด็ก บุคลิกภาพในการสอน และความรู้ทั่วไป

รายวิชาในขอบข่ายที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่ คณิตศาสตร์ การ
ปกครอง แบบแผนคณิต ระดับประถมศึกษา สัมมนาสำหรับการสอบปากเปล่า ทักษะและ
ความเข้าใจที่ไม่ตรงกับความต้องการของบัณฑิต ได้แก่ การสอนชั้นรองระดับมัธยมศึกษา
การเรียบเรียงเสียงประสานวงแจ๊ซ การเก็บบันทึกห้องเรียน และการใช้เครื่องมือโสต-
ทัศน

รายวิชาที่มีประสิทธิภาพได้แก่ รายวิชาวิชาเอกคณิต และทฤษฎีคณิต รายวิชา
ที่มีประสิทธิภาพน้อยที่สุด คือ แบบแผนคณิตระดับประถมศึกษา และคณิตศาสตร์

ความแข็งแกร่งหลัก ๆ ของหลักสูตรมีดังนี้คือ ทฤษฎีคณิต คณะคณิต รายวิชา
เอกคณิต ความอ่อนแอที่สำคัญในหลักสูตรได้แก่ คณิตระดับประถมศึกษา รายวิชาแบบแผน
คณิตเน้นไม่เพียงพอ การอำนวยความสะดวกชั้นรอง

ความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีความถี่สูงได้แก่ การสอนนักศึกษาจำเป็นต้องให้ ประสบ-
การณ์ทางปฏิบัติมากขึ้น และรายวิชาแบบแผนดนตรีจำเป็นต้องเน้นรายละเอียดเฉพาะเพิ่มเติม

โทมัส (Thomas 1981 : 4640 - 4641) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การ-
ประเมินโปรแกรมดนตรีศึกษาในมหาวิทยาลัยคลาฟลิน เพื่อระบุความแข็งแกร่ง และความ-
อ่อนแอของโปรแกรม ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมจากบัณฑิต 93 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดย
ใช้จำนวนและร้อยละ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ขอบเขตความแข็งแกร่งของโปรแกรมได้แก่ ทฤษฎีดนตรี คีตลักษณ์และการ
วิเคราะห์ประวัติดนตรี วรรณคดี การขับร้อง และรายวิชาแบบแผน ขอบเขตความอ่อนแอ
ของโปรแกรมได้แก่ เทคนิคของออร์แกนและโคคาลิ การสอนเครื่องดนตรีในวงแบนด์ และ
ออร์เคสตรา โอกาสในการปฏิบัติรวมวง การทดสอบและการวัดในดนตรีศึกษา คนตรีร่วม
สมัย คนตรีชนนิวกา ประสพการณ์ทางวัฒนธรรมในและนอกวิทยาเขต บัณฑิตโดยทั่วไปติ
ห้องปฏิบัติการหลักสูตร ขอบเขตการฟัง และเครื่องดนตรีที่คณะเป็นเจ้าของ

สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรในต่างประเทศ เป็นการรวบรวม
ข้อมูลด้านตัวหลักสูตรเกี่ยวกับเนื้อหา ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ เกี่ยวกับการบริหาร
หลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร เกี่ยวกับผลที่ผู้สำเร็จการศึกษาได้รับจากหลักสูตร ทำการ
รวบรวมข้อมูลจากผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชาของผู้สำเร็จการศึกษา